

IZTOK TOMAZIN, ZDRAVNIK IN **ALPINIST**

Ne razmišljam o ničemer. Samo letim. Ampak res letim

Večina ljudi ob omembi gora prej pomisli na neokrnjeno naravo, veličastne razglede in strma pobočja kot na tihotapske poti, a prav tem se je v knjigi *Na meji* posvetil izkušeni **alpinist**, gorski reševalec in zdravnik **Iztok Tomazin**. Direktor Zdravstvenega doma Tržič je v 47 letih ukvarjanja z gorništvom opravil več kot pet tisoč **alpinističnih** vzponov in smučarskih spustov, poleg tega je navdušen prosti letalec in padalec.

Lucijan Zalokar

Prek Karavank je pretihotapil več jadralskih zmajev, **alpinistično** opremo, računalnike, nekaj gospodinjskih aparatov in diaprojektorjev, televizor, hi-fi opremo in tudi kavo, ki jo je, kot piše v knjigi, potem z dobičkom prodal, da si je v tujini lahko kupil **alpinistično** in letalsko opremo.

Avtor devetih knjig in doktor znanosti s področja urgentne medicine je za *Nedelo* ob tihotapskih anekdotah govoril še o odnosu do adrenalina, čedalje bolj zamegljeni ločnici med vrhunskostjo in povprečnostjo, občutkih med letenjem v prostem padu ...

Zdravnik, alpinist, letalec ... Bomo po novem ob vašem imenu morali zapisati še »tihotapec v pokoju«?

(*smeh*) Gotovo ne. Konotacija izraza je pretežno negativna, zato z njim raje ne bi operiral. Tihotapstvo naj ostane zgolj v kontekstu te knjige, saj gre za relativno majhen del mojega življenja.

Od otroštva se ukvarjate z adrenalinskimi dejavnostmi. Ali po vseh teh letih in izkušnjah odmerite adrenalin enako »prime« kot nekoč?

Adrenalin nikoli nisem dojemal kot nečesa temeljnega. S temi dejavnostmi se ukvarjam iz povsem drugih vzgibov. Zato, ker jih imam res rad. Adrenalin je eden izmed stranskih produktov, ki ima svoje čare, a če se kot zdravnik pohecam – tukajle, za sosednjimi vrati, ga imam dovolj, da se lahko precej bolj

preprosto zadenem. Želja po tveganju in akciji je seveda ves čas prisotna, ni pa poglavitna. Čeprav se mi zdi, da je ta potreba z leti vse manj izrazita, moram priznati, da se v zadnjem desetletju ukvarjam z najbolj adrenalinsko aktivnostjo doslej. Ampak, znova, adrenalin tudi tukaj ni temelj.

Govorite o base jumping?

Da. Skok v prazno, prosti pad, prvinsko letenje ... To je bistveno, ne pa strah in olajšanje.

O tem, da je vaša generacija »bila za adrenalinske momente, ampak to ni bil temelj«, ste pred časom govorili že za Večer. Takrat ste omenili tudi, da imate danes »pri marsikom občutek, da mu je glavno in najbolj pomembno, da bo na koncu dneva lahko objavil nekaj selfijev, ne pa to, kaj je tam v gorah doživel«.

Da, mnogi vzbujajo tak vtis. Ampak verjamem, da je tudi pri mlajši generaciji v ozadju nekaj drugega, nekaj več. Da so drugi, neadrenalinski vzgibi močnejši. Najprej – čisto patetično povedano – ljubezen do gora. Morda nekateri tega še ne znajo ubesediti. Ali pa se še niti ne zavedajo. Ali pa mediji poudarjajo druge vidike in se ostalo porazgubilo ...

Kako si kot zdravnik razlagate dejstvo, da morajo nekateri ljudje skoraj vsak dan početi kaj adrenalinskega, drugi pa ne čutijo te potrebe?

Nekdo je rekel, da gre za slovensko nacionalno značilnost. Da ne znamo ločiti

med olajšanjem in srečo. Da stremimo le po olajšanju, ki nastopi po kritični situaciji. In to samo po sebi dojemamo kot presežno občutje. Kar seveda ni res. Ko nevarna situacija mine, je občutek olajšanja res vrhunsko doživetje. Ampak to je do neke mere precejšnja zabloda.

Če se vrnem v otroštvo: vedno je bila potreba po neki akciji in angažiranju, kot nagrada pa olajšanje, ko se vse skupaj dobro konča. To so dokaj enostavni psihološki mehanizmi; mislim, da bi psihologi in psihoterapevti lahko povedali dosti več.

Ko ste imeli enajst let, ste skupino vrstnikov peljali na orožne vaje JLA, kjer ste se splazili pod tarče. »Prijetno vznemirjen in hkrati prestrašen sem užival, ko so nam tik nad glavam švigale krogle,« ste zapisali o tem dogodku. Ali lahko še danes podoživite podobne občutke, kadar se znajdete v nevarni situaciji?

To početje je bilo res nezrelo. A treba ga je postaviti v kontekst: to ni igra, ki je zgolj smrtno nevarna, ampak je na neki način tudi smiselna. Med odraščanjem je smiselna. V odrasli dobi seveda ne bi bila, saj ima odrasel posameznik bistveno več družbene, družinske in osebne odgovornosti kot otrok, ki se ne zaveda, da bi njegova morebitna nezgoda prizadela starše. Kot odrasel človek pogosteje reflektiram, raziskujem in prevprašujem svoje početje, kljub temu pa včasih zaznam občutke, ki so podobni tistim iz otroštva ... Navsezadnje sem že v letih, v katerih se ljudje radi vračamo k otroškim doživetjem, saj je bilo takrat vse tako preprosto, neskaljeno, črno-belo oziroma pretežno belo ...

Kako se vznemirjenje, ki ga občutite, ko trije graničarji z brzostrelkami merijo v vas, razlikuje od vznemirjenja pri base jumping?

Temeljna razlika je v tem, da je pri base jumping vse – če odštejemo naravne pojave in tisto, česar si še ne znamo razložiti – odvisno od mene. Od tega,

kako sem zložil padalo, do tega, kako se bom odrinil in kaj bom v zraku počel s svojim telesom. To mi je precej bolj všeč kot situacija, v katero so vpleteni še tretji ljudje. Takšna tveganja so bistveno bolj negotova in neprijetna. A treba jih je bilo sprejeti, kadar sem brez dovoljenja prečkal jugoslovansko-avstrijsko mejo.

Kaj je bila glavna motivacija za vaše tihotapske podvige?

Ljubezen do letenja.

Bolj kot kava?

Zagotovo. Potreboval sem opremo za letenje, pri nas je ni bilo mogoče kupiti, carine pa so bile smešno visoke. Podobno velja za alpinistično opremo, ki sem jo potreboval za himalajske odprave. Drugo je bilo postranskega pomena: zabava, iskanje dodatne motivacije, popestritev poti ...

Ko so vas z Borutom Bergantom leta 1980 blizu ljubeljske ceste prestregli graničarji, niste tihotapili ničesar ...

Nikoli me niso ujeli pri tihotapljenju. Takrat sva trenirala za odpravo v Himalaji. Dobili so naju po nesreči. Če naju ne bi odnesel plaz, bi prečila ves greben Košute in z njega sestopila 15 kilometrov proč, v drugi dolini.

Kako se danes spominjate tega dne? Veliko stvari je šlo narobe: najprej plaz, potem neprijetno srečanje z obmejno patruljo ...

To je zelo relativno. Sam niti ne mislim, da je šlo vse narobe. Mogoče bi lahko celo rekel, da je šlo vse prav. Plaz bi naju lahko ubil. Imela sva neizmereno srečo. Nevarnost plazov je bila četrte ali pete stopnje; danes si je nemogoče zamisliti, da bi v takšnih razmerah kdo sploh šel dvajset metrov v hrib. Zapadlo je tudi veliko novega snega. Vsega tega sva se zavedala, a sva si rekla: če trenirava za Himalajo, morava trenirati v najzahtevnejših razmerah.

Tudi z graničarji se je na koncu dobro izšlo. Če bi bil kdo izmed njih prenapet, bi lahko prehitro pritislil na petelina. V bistvu je bil dober dan. Hranim ga v lepem spominu.

V knjigi razmišljate, da veliko zanimivih meja poteka ravno v gorah.

Če pogledamo z geografskega zornega kota, so gorovja ločnice, grebeni med deželami, zato je logično, da meje potekajo po njih. Največja gorovja delijo nekatere države z občutljivimi odnosi: Himalaja, Karakorum ... Še bolj zanimivo je

na tromejeh, recimo v Nebeškem gorovju (Tian Shan), kjer se stikajo meje Kitajske, Kazahstana in Kirgizistana.

Veliko možnosti za tihotapce.

Zagotovo, čeprav menim, da bi s sodobno tehnologijo, kot so recimo droni, oblasti dober nadzor lahko vzpostavile tako rekoč kjerkoli. V Himalaji je sicer izjemno težko tihotapiti; le nekaj prelazov je, kjer je to mogoče kolikor toliko normalno početi, a ti so pod nadzorom.

V Karavankah je bilo seveda drugače. Graničarji niso hodili po grebenih, saj niso bili alpinisti oziroma planinci, zato so večinoma čakali ob vzhodnih.

Zbrali ste številne tihotapske zgodbe, ne le svojih, iz stare in nove Jugoslavije. Kako se je tihotapstvo razlikovalo v teh dveh državah?

Pred drugo svetovno vojno so večinoma tihotapili iz eksistenčnih vzgibov. S to dejavnostjo so se preživljali, česar za našo generacijo ne bi mogel reči. Včasih je bil nadzor meje – tega sicer ne morem odstotno trditi, saj ne poznam podrobnosti – manj strog, smo pa mi dosti več vedeli o gorah, zato je bilo manj žrtev plazov in podhladitev.

Ste s kolegi pogosto debatirali o tihotapskih podvigih? Izmenjevali taktike, izkušnje?

Andrej Beg je bil edini, za katerega se spomnim, da je včasih kaj prinesel prek Karavank. So se pa nekateri kolegi oglasili zdaj, ko so izvedeli za mojo knjigo, da so tudi oni nekoč tihotapili prek meje. Sicer sem vse počel na lastno pest in dvomim, da je kdorkoli drug tihotapil tako težke in nerodne predmete prek tako zahtevnih prehodov. Je pa takrat obstajalo nekaj preprostih tihotapskih poti, ki so jih uporabljali tudi drugi. A to ni bila množična dejavnost. Nacionalni šport tihotapljenja je potekal v avtih in avtobusih. Skrivanje pod obleko in podobno – to so počeli skoraj vsi, vsaj tisti iz obmejnih krajev.

Kaj je največji predmet, ki ste ga pretihotapili?

Zmaj za letenje. Dolg je bil pet metrov. Bilo je tvegano, saj z njim nisem mogel plezati. Šel sem po planinski poti čez Hajnzovo sedlo. Tam so mejo pogosto nadzirali graničarji, zato sem si vnaprej pripravil različne scenarije, da bi se

lahko izgovoril. A me je k sreči videl samo en kmet.

Kako naporno je s takšnim bremenom hoditi prek gora?

Zelo naporno in nerodno. In tudi nezdravo za hrbtenico. Nositi pet metrov dolg predmet v strmini in pri tem imeti 25 kilogramov na eni rami ni nekaj, kar bi hotel početi vsak dan.

Da ne bo kdo ob branju tega intervjuja pomislil, da ste ves čas samo tihotapili – doslej ste opravili več kot pet tisoč alpinističnih vzponov in smučarskih spustov ...

... rad bi poudaril tudi, da večina mojih ilegalnih prehodov meje ni bila posledica tihotapljenja, ampak alpinizma. Z drugimi besedami: prek Karavank sem tihotapil samega sebe, da sem lahko plezal na severni strani Karavank – tamkajšnje stene so bile izjemno vabljive in skoraj nedotaknjene.

Z zmajem ste skočili z veliko gora, med drugim z Musale, najvišjega vrha Balkana. In to v ne najboljših vremenskih razmerah, temu primeren je bil tudi pristanek. Imate danes kaj več varovalk, kdaj se odločite za polet?

Varovalko sem vedno imel, le da sem jo v mladih letih precej bolj obremenil. (smeh) To je bil tipičen primer. Z vrha Musale se mi zmaja ni ljubilo nositi v dolino: teh trideset kilogramov je še težje kot navzgor prenašati navzdol, poleg tega imaš na poti proti vrhu vsaj motivacijo, da boš letel, medtem ko je pot navzdol z zmajem na hrbtu popoln neuspeh. Zato sem šel z glavo skozi zid ...

Danes je precej drugače. Iracionalnih energij in nezavednega iskanja skrajne meje je bistveno manj. Po vseh doživetjih, po vseh izkušnjah in po vseh nesrečah prijateljev in znancev bi težko bilo drugače. Predvsem pri base jumping-u so varovalke izjemno močne, stabilne.

O čem razmišljate, ko letite v prostem padu?

Glavni čar je, da ne razmišljam o ničemer. Samo letim. Ampak res letim. Pri letenju s padalom je drugače, takrat lahko tudi meditiram, če so razmere mirne. Pri base jumping-u pa moram biti stoodstotno – ne 99,99-, ampak stoodstotno – v trenutku. Ko z dvesto kilometri na uro letiš blizu skal, je lahko vsaka napaka usodna. Zato moraš biti

mentalno in telesno povsem v letenju. To je največji čar. Da eno stvar počneš stoo odstotno – kar je izjemna redkost. Povsod v življenju naše početje spremljajo različne misli, tukaj pa ...

Že v osemdesetih ste hodili po svetu – v Himalajo, Turčijo ... V čem so se tedanje alpinistične odprave najbolj razlikovale od današnjih?

Danes je – kar zadeva Himalajo – z vidika birokracije lažje organizirati odpravo, saj velik del bremena prevzamejo nepalske ali pakistanske agencije; nekoč smo morali sami komunicirati z ministrstvi in drugimi državnimi organi. Tudi infrastruktura je precej boljša, sistem nosačev in prevozov prav tako. Je pa res, da je danes organizirati pot v Himalajo precej dražje.

Največja sprememba je dejstvo, da je takrat na pot šla skoraj samo jugoslovanska reprezentanca, danes pa lahko gre tako rekoč vsak.

Najde sponzorje, odpravo napihne v medijih in jo predstavi kot vrhunsko alpinistično preizkušnjo – najsi je to res ali ne. Te ločnice ni več. Povsod je tako, alpinizem ni izjema. Ljudje na družbenih omrežjih predstavljajo svoje življenje povsem drugače, kot je v resnici.

So za zabrisano mejo med vrhunskostjo in povprečnostjo res kri-va le družbena omrežja?

Razlogov je več. Na površje prihajajo latentni narcisizmi ljudi. Ki jih navsezadnje vsi nosimo v sebi: vsak bi se rad v družbi vzpostavil kot nekaj posebnega. Ena temeljnih človeških lastnosti je, da svoje bivanje osmisli tudi s tem, da na vsaj kakšnem področju dosežemo nekaj več. To so precej enostavni psihološki mehanizmi, ki pa imajo danes prvič tehnično možnost, da se izrazijo. Na neki način v tem ni nič slabega. Je pa res, da se zaradi tega zamegli distinkcija, kaj je objektivno in strokovno gledano nadpov-

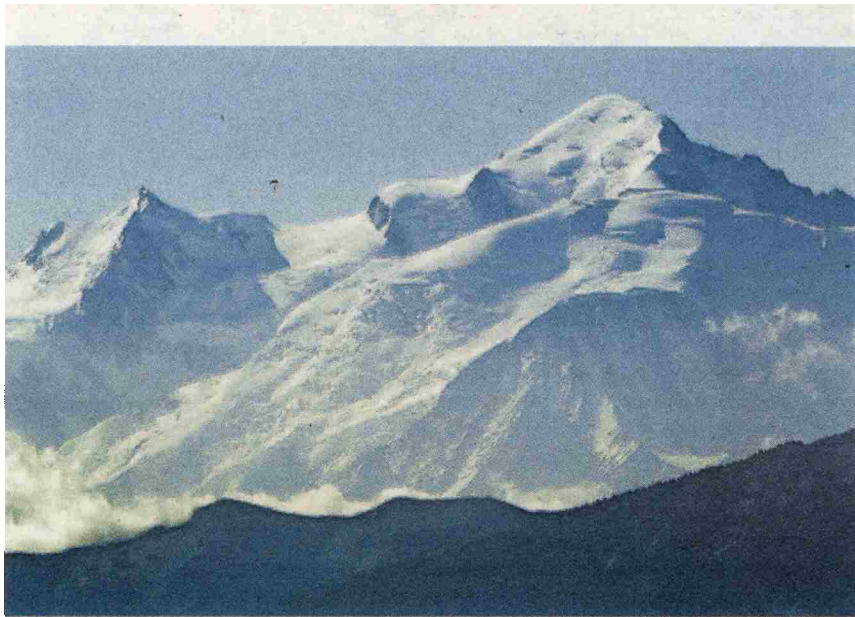
prečno, vrhunsko, izjemno ...

Menda je – kljub osmim objavljenim knjigam – strast do pisanja tista, ki ste jo doslej najmanj izživel. Ali načrtujete, da boste v prihodnjih letih našli več časa zanjo?

Trenutno je časa vse manj, ampak to je posledica te nesrečne epidemije in stanja v slovenskem zdravstvu, ki vse zdravstvene delavce vedno bolj obremenjuje – tako časovno in fizično kot psihično. Še vedno sem precej aktiven, plezam, letim, smučam v hribih, a, še enkrat, največ časa mi vzame zdravniško in direktorsko delo. Je pa res, da se bom enkrat verjetno upokojil. Domnevam oziroma upam. Napisal sem začetke približno desetih knjig. Po fragmentih se ukvarjam zdaj z eno, zdaj z drugo. Na meji je bila prva, pri kateri se je nabralo toliko materiala, da sem se v zadnjih treh letih pretežno osredotočil nanjo.

Največja sprememba je dejstvo, da je takrat na pot šla skoraj samo jugoslovanska reprezentanca, danes pa lahko gre tako rekoč vsak. Najde sponzorje, odpravo napihne v medijih in jo predstavi kot vrhunsko alpinistično preizkušnjo – najsi je to res ali ne.

Kot odrasel človek pogosteje reflektiram, raziskujem in prevprašujem svoje početje, kljub temu pa včasih zaznam občutke, ki so podobni tistim iz otroštva ... Navsezadnje sem že v letih, v katerih se ljudje radi vračamo k otroškim doživetjem, saj je bilo takrat vse tako preprosto, neskajjeno, črno-belo oziroma pretežno belo ...

Tomazin je z zmajem jadral nad vrhom Mont Blanca, najvišje gore Evrope. FOTO REUTERS

Med tihotapljenjem ga graničarji niso nikoli ujeli, so ga pa ustavili med pripravami na alpinistično odpravo. FOTO BLAŽ SAMEC